

Gálfalvi György

MÚLTUNKKAL SZIMBIÓZISBAN ÉLÜNK

Megfigyelési dossziém tanúsága szerint 1989. november 22-én délben fél tizenkettő körül – egészen pontosan 11 óra 37 perckor, ahogy ezt a jelentés elején akkurátusan feltüntetik – az *Igaz Szó* szerkesztőségében kijelenttem: „Ha csak egy ponton is engedsz, véged van. Itt nálunk ezt nagyon jól tudják, és nem engednek. Nem engedhetik meg maguknak, hogy engedjenek.” Az inkább többé, mint kevésbé hazaáruló jelleggel folytatott beszélgetés során azt is hozzátettem: „Nálunk, ha valami történik, vér fog folyni, nagyon sok vér.”

Évek, sőt évtizedek óta aggódtam, de a félelem már elkopóban volt bennem. Tudtam, hogy szemmel, sőt füllel tartanak, de a lovak közé dobtam a gyepelőt, lesz, ami lesz alapon jártattam a szám, s tettem azt a szinte semmit, amit leszorítva, tehetetlenségre kényszerítve megtehettem. A jelentéseket, a lehallgatási és kihallgatási jegyzőkönyveket olvasva, a felvonultatott hatalmi gépezet méreteit számba véve, utólag hajlamos lennék elszörnyedni: micsoda mélységek fölött egyensúlyoztunk. De bármennyire is hihetetlen, elmondhatatlan, felfoghatatlan, közölhetetlen a múltunk – amely nem mögöttünk, még csak nem is alattunk van, hanem mellettünk eleven, mert egy ágyban alszunk, szimbiózisban élünk vele –, egyre kelletlenebbül, ismét nekirugaszkodom a vallomásnak.

Kéziratot megrendelő levelében a szerkesztő többek között megkérdezi: 1989 „Csoda volt, vagy ellenkezőleg: egyáltalán nem volt csoda?” A válaszom egyértelmű: számomra egyáltalán nem volt csoda. Én a történeteket úgy éltem meg, hogy magától értetődően történnek, ott és akkor fel sem merült bennem, hogy látom történni a történelmet, szemem láttára, velem, sőt bizonyos értelemben általam is történik, mert belekeveredtem. Azokról a napokról a legfélelmetesebb emlékem a nyugalom. Gyanakodom, hogy ez a nyugalom, a „megfigyelő ész” tárgyilagos szemlélődése annak a következménye volt, hogy az életünket bekeretező korlátok önkorlátozáshoz vezettek, jogos (vagy jogtalan?) önvédelemből öntompításunkban akarva-

akaratlanul létérzékelésünket is letompítottuk. Az ingerküszöbömet például alig haladta meg, mondhatnám természetesnek tartottam, hogy 1989. december 21-én a szerkesztőségéből kilépve egy páncélcsofiba ütköztem. Meg is jegyeztem, igazán felháborító, hogy az egyirányú utcába a forgalommal szembe hajtott be.

Nyugalmamból csak akkor zökkentem ki, amikor este felfedeztem, Ági lányom farmerben és cipőben kuksol a takaró alatt, alkalmas pillanatra várva, hogy kisurranjon a tüntetők közé. Félóra múlva dördültek el a Városháza előtt a lövések. Másnap, december 22-én délelőtt Markó Bélával – a tömeg uszályában – néhány métert szaladtunk a felénk lóduló tankok elöl, de ez amolyan hancúrozásnak, húzd meg-ereszd meg játéknak tűnt. Csak akkor ijedtem meg, amikor a sokasággal befordultunk az utcánkba, s megindultunk a Szekuritáté hátsó bejárata felé. (Egy másik csoport az első bejáráshoz ment.) Akkor komolyan felmerült bennem: most, éppen most közénk lőnek a szomszédaim. Éles az emlék, feledhetetlen: nem tudtam magamról, hogy ennyire tudok félni. Szerencsére az első sorokban masíroztam, sodort a tömeg, ha akartam volna se lehetett kiállni, vagy hátrébb húzódni. De a fegyverek hallgattak, a kapu tetején, valószínűleg társai vállára emelve, megjelent egykori bolyais diáktársam, Puskás Gyuri, aki tájékozott volt a jelenlevők nemzetiségi összetétele felől, mert magyarul szólt hozzánk: – Emberek, egyezzünk meg! A politikai foglyokat kiengedjük, de a köztörvényeseket nem. – A tömeg felhördült: – Mész te az anyádba (itt kihagytam egy szót – G. Gy.), hol vannak nálatok köztörvényesek – s egyetlen lendülettel benyomtuk a Szekuritáté kapuját. Most már kiléphettem a sorból, odaálltam házam küszöbére, s komor érdeklődéssel figyeltem, hogy a betóduló sokaság mellett egy járőr zárt alakzatban, libasorban igyekszik hazajutni. Kiskatonák voltak, sápadtak és nagyon elszántak: valószínűleg még reggel küldték ki őket a forrongó városba, annyit tudtak, hogy mindenáron vissza kell térniük az alakulatukhoz, miközben feletteseik a kerítésen átmászva elmenekültek a református temető sírjai között. Fegyvereikkel, nem tudom, mi történt, letépett és összetaposott zubbonyuk még másnap is ott hevert az utcán. Ők maguk kék izomingre vetkőztetve viszonylag épségben eltűntek a főépület mögött.

Kétirányúvá vált a forgalom, a betódultak egy része kezdett visszazálogni, ki kisebb, ki nagyobb csomagot cipelve. Kádár Jenő barátom Tünde lánya hóna alatt egy kenyeret hozott. – Nézze, Gyurka bácsi, még meleg!

Ingáztam a kapu és a televízió között (egy idő után kitették a készüléket az ablakba), rengeteg volt a látnivaló, de én befele leskelődtem: arra vártam,

hogy mozduljon bennem valami, oszoljon a homály, törjön át a tompaságon az érzélem, sírjak vagy kacagjak, hangoskodjam én is, mint a többiek.

Alkonyatkor Markó Bélával figyeltük a kapuból a még mindig élénk forgalmat a Szekuritáté körül. A máskor visszafogott Béla barátom azt mondta: – Mától más világ lesz. – Ne álltassuk magunkat, nem lesz más világ – válaszoltam ösztönösen, mert akkor már beláttam Székely János igazát, akinek évtizedeken keresztül hömpölygő vitáinkban mindig ellentmondtam: a világ szerkezete megváltoztatható, de törvényei nem. Nem hittem el, hogy a múltnak vége. Olvasmányaimból és saját magamtól megtanultam, hogy a politikai hatalmat könnyebb megváltoztatni, mint az uralkodó eszméket, márpedig Romániában a nacionalizmus volt és maradt az uralkodó.

Ismétlem, számomra nem tűnt csodának mindaz, ami azokban a napokban történt, de a sodró erők egy időre engem is magukkal sodortak. December 23-án kora reggel Markó Bélával ott voltunk a Városházán – Király Károly üzent utánunk –, a kapunál karomra tűztek egy széles kokárdát (amit az első alkalommal zsebre gyűrtem), tanúi lehettünk, hogyan akatják Királyt leváltani, még mielőtt megválasztották volna – minek is? Az ifjú forradalmárok egyik csoportjának – több is volt – a szóvivője, a kőtemplomi pópa lánya ráripakodott Királyra, álljon félre, mert az események már meghaladták, csak nem képzeled, hogy magyar létére főnökösködhetsz? A harcias hölgyet a románok többsége is letáncolta, de világos volt, hogy a világtörvények tovább működnek. December 23-án délután negyedmagammal megalakítottuk az RMDSz-t, de mintha nem egészen pontosan tudnánk, mit alapítottunk meg, a lényegre tekintve nem, az elnevezést illetően bizonytalankodtunk. Az alkalmatlan pillanatban megszólaló ördög ezúttal sem hallgatott. Azt súgta, amit el is morogtam: Ismét alkalmunk van valamit elrontani (itt enyhítettem, mert az ördög trágárkodott). Lássunk hozzá!

A szerkesztő tizenkét kérdése közül több is arra vonatkozik, hogyan élénk, ha nem lett volna 1989? A kérdésre nemcsak azért nem tudok válaszolni, mert történelmietlen, hanem azért sem, mert bármennyire is élénk a fantáziám, ezt a lehetőséget fölöslegesnek tartottam megsuhintani magam előtt. Öregkutya-ösztönöm szerint ugyanis a túlélés lehetőségét mindig a pillanatnyi helyzet illúziótlanul pontos felmérése alapján kell megkeresni. Valószínűnek tartom, hogy óriási áldozatok árán, elfogadnánk az elfogadhatatlant, alkalmazkodó állatként felkutatnánk, talán meg is találunk az élni érdemes életnek legalább az illúzióját és a reményre a reményt. Az utolsó kérdés, „mit kezdünk az emlékeinkkel?”, számomra hangsúlyozottan

névre szóló, ezért a válaszom is amolyan „nem mondhatom el senkinek, elmondom hát mindenkinek”. Barátaimat, egykori kollégáimat arra emlékeztetném – nem akaratlanul ismételve önmagam –, hogy 1990 márciusában – tehát nem 1989-ben – egy hétig hat páncélos állt a szerkesztőség épülete előtt, s mi jövet-menet egyre rutinosabban bújunk át közöttük. Arra is emlékszem, milyen gyorsan hozzá lehetett szokni ahhoz, hogy tankok állnak a kapu előtt, észre sem vettem, mikor vonták vissza őket. A *Látót*, a páncélosoktól nem félve, de velük számolva szerkesztettük, mert a folyóiratnak meg kell jelennie! Bocsáttassék meg az obsitos szerkesztőnek, hogy azok a páncélosok idegeiből még nem vonultak vissza. Rémálmaimban ott állnak a szerkesztőség előtt, olyan szorosan, hogy nem lehet átbújni közöttük.